

राजस्थान-लोकसेवा-आयोगः, अजयमेरुः

संस्कृतशिक्षाविभागीय-प्राध्यापक(विद्यालय)पद-परीक्षा-पाठ्यक्रमः

द्वितीय-प्रश्नपत्रम्

सामान्यदर्शनम्

प्रथमो भागः (वरिष्ठोपाध्यायस्तरीयः)

1. भारतीयदर्शनस्य स्वरूपं लक्षणं प्रयोजनानि च ।
2. आस्तिकनास्तिकदर्शनानां सामान्यपरिचयः । भारतीयपाश्चात्यदर्शनानि ।
3. तर्कसङ्ग्रहः—पदार्थाः, द्रव्याणि, गुणाः, बुद्धिलक्षणम्, यथार्थानुभवः प्रमा, रणम्, कारणम्, प्रत्यक्षप्रमाणलक्षणम्, सन्निकर्षभेदाः ।
4. पातञ्जलयोगदर्शनम् — योगलक्षणम्, अभ्यासः, वैराग्यः, ईश्वरप्रणिधानम्, ईश्वरलक्षणम्, चित्तविक्षेपनाशोपाया, मनोनिग्रहः, समाधिः ।
5. विवेकचूडामणिः—ब्रह्म, जीव, शरीराणि (स्थूलसूक्ष्मकारणानि) साधनानि, आत्मा, पञ्चकोषाः, ज्ञानेन्द्रियाणि, कर्मेन्द्रियाणि, अन्तःकरणानि, आवरणविक्षेपशक्ती, अवस्थात्रयम्, तुरीयावस्था, गुणाः, पञ्चवायवः, गुरुलक्षणम्, अज्ञानम्, श्रवणमनननिदिध्यासनानि ।

द्वितीयो भागः (शास्त्रिस्तरीयः)

1. श्रीमद्भगवद्गीता—(द्वितीयतृतीयचतुर्थाध्यायाः)—ज्ञानयोगमहत्त्वम्, आत्मतत्त्ववैशिष्ट्यम्, आत्मनित्यत्वम्, व्यवसायात्मिकाबुद्धिः, समत्वयोगः, स्थितप्रज्ञलक्षणम् ।
निष्ठाभेदाः, यज्ञमहत्त्वम्, कर्माचारविधिः, सकामकर्म, निष्कामकर्म, कर्मसंन्यासः, स्वधर्म—परधर्मादयः ।
कर्मज्ञानभक्तियोगः ।
2. ईशावास्योपनिषद्—सम्पूर्णम् ।
3. कठोपनिषद्—प्रथमाध्यायः ।
4. तर्कसङ्ग्रहः—अनुमानप्रमाणम्, अनुमानभेदौ, हेत्वाभासाः, उपमानप्रमाणम्, शब्दप्रमाणम्, समवायः, अयुतसिद्धिः ।
5. जैनदर्शनम्—जीवः, अजीवः, आस्रवः, बन्धः, संवरः, निर्जरा, मोक्षः ।
6. चार्वाकदर्शनम्—तत्त्वमीमांसा, प्रत्यक्षः, मोक्षः ।
7. सांख्यदर्शनम्—व्यक्ताव्यक्तज्ञानम्, दुःखत्रयम्, गुणत्रयम्, सत्कार्यवादः, प्रकृतिसिद्धिः, पुरुषसिद्धिः ।

तृतीयो भागः (आचार्यस्तरीयः)

1. ब्रह्मसूत्रशाङ्करभाष्यम्—

अथातो ब्रह्मजिज्ञासा ।

जन्माद्यस्य यतः ।

शास्त्रयोनित्वात् ।

2. पाश्चात्यदर्शनम्—

सुकरातः, प्लेटो, अरस्तू ।

ज्ञानविचारः, नीतिविचारः, प्रत्ययविचारः ।

3. दार्शनिकतत्त्वानां समीक्षा—

कार्यकारणभाव ।

प्रमाणविमर्शः ।

आत्मविमर्शः ।

विभिन्नदर्शनेषु बन्धमोक्षस्वरूपम् ।

विभिन्नदर्शनेषु ईश्वरस्वरूपम् ।

चतुर्थो भागः (शैक्षिकमनोविज्ञानम्, शिक्षाशास्त्रम्, शिक्षणाधिगमसामग्री, संगणकसूचनायाः तकनीकी सूचनाधिगमे उपयोगः)

1. शिक्षणाधिगमे मनोविज्ञानमहत्त्वम् —

- अधिगमकर्ता ।
- शिक्षकः ।
- शिक्षणाधिगमप्रक्रिया ।
- विद्यालयप्रभावशीलता ।

2. अधिगमकर्तृविकासः (किशोराधिगमकर्तृरि)

- संज्ञानात्मकः, शारीरिकः, सामाजिकसंवेगात्मकः एवं नैतिकविकासस्य प्रतिमानः (Patterns) एवं वैशिष्ट्यं च (characteristics)

3. शिक्षणाधिगमः

- उच्चमाध्यमिकविद्यालयेषु विद्यार्थिनां कृते व्यवहारवादि—संज्ञानवादि—निर्मितिवादि (constructivist) सम्प्रत्ययाः, अधिगमसिद्धान्तः तन्निहितार्थाश्च ।
- किशोराधिगमकर्तृः अधिगमकर्तृश्च अधिगमविशेषताः एवम् एषां शिक्षणाय निहितार्थाः ।

4. किशोराधिगमकर्तृप्रबंधनम्

- मानसिक-स्वास्थ्यम् एवं समायोजनसमस्यानां सम्प्रत्ययः ।
- किशोर-मानसिकस्वास्थ्यसंवेगात्मिका बुद्धिः तन्निहितार्थाश्च ।
- किशोर-मानसिकस्वास्थ्यप्रोत्साहनाय मार्गदर्शक-प्रविधीनामुपयोगः ।

5. किशोराधिगमकर्त्रे अनुदेशनात्मक-व्युहरचनाः

- सम्प्रेषणकौशलम् तदुपयोगश्च ।
- शिक्षणाविधौ शिक्षणाधिगम-सामग्रीणामायोजनम् एवमुपयोगश्च ।
- शिक्षण -प्रतिमानाग्रिमसंघटनम्, वैज्ञानिकपृच्छा (enquiry), सूचना, प्रक्रम (processing) सहकारी-अधिगमश्च (cooperative).
- शिक्षणाधारित निर्मितिवासिद्धान्ताः (constructivist principles)

6. सूचना सम्प्रेषणतकनीकी-शिक्षाशास्त्रसमाकलनं च -

- सूचनासम्प्रेषणतकनीकी (ICT) सम्प्रत्ययः ।
- हार्डवेयर (hardware) एवं सॉफ्टवेयर (software) एतयोः सम्प्रत्ययः ।
- प्रणाली-उपगमानुदेशनम् ।
- संगणकसहायताप्राप्ताधिगमः (CAL)
- संगणकसहायताप्राप्तानुदेशनम् (CAI)
आई.सी.टी. शिक्षाशास्त्रसमाकलनानां प्रभावितकारकाः ।

Paper – II Subject Concerned

Duration : 3 Hour

S.No.	Subject	No. of Questions	Total Marks
1	Knowledge of Subject Concerned : Senior Secondary Level	55	110
2	Knowledge of Subject Concerned : Graduation Level	55	110
3	Knowledge of Subject Concerned : Post Graduation Level	10	20
4	Educational Psychology, Pedagogy, Teaching Learning Material, Use of Computers and Information Technology in Teaching Learning.	30	60
Total		150	300

Note : 1 All the question in the Paper shall be Multiple Choice Type Question.

2 Negative marking shall be applicable in the evaluation of answers. For every wrong answer one-third of the marks prescribed for that particular question shall be deducted.

Explanation : Wrong answer shall mean an incorrect answer or multiple answer.